

PAKKA

Paikallista alkoholipolitiikkaa

PORIN PAKKA-HANKKEEN
TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2010

Sari Ilvonen

SISÄLLYS:

1. JOHDANTO	3
2. HANKKEEN TAUSTA	4
3. PAKKA-TOIMINTAMALLI	4
4. PAKKA-HANKE PORISSA	5
5. VUODEN 2010 TOIMINTOJA	8
5.1 Alkoholin ostokokeet ja asiakasarvioinnit	8
5.2 Asiakasarviointit ravintoloissa	12
5.3 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa	14
5.4 SuomiAreena	15
5.5 Kesäterassi arvioinnit	16
5.6 Ehkäisevän päihdetyön viikko 2010	17
5.7 Muita syksyn 2010 tapahtumia	21
5.8 Muu jatkuva toiminta vuonna 2010	22
6. LOPUKSI	24

1. JOHDANTO

Suomalaisessa alkoholihaittojen vähentämisen mallissa yhdistyy valtiollinen sääntely, viranomaisten ja kansalaisten paikallinen yhteistoiminta sekä alkoholin kysyntään, tarjontaan ja haittoihin vaikuttaminen. Tämän yhtenäisen strategian tarkoituksena on muovata suomalaisten ja erityisesti nuorten koko elinympäristö päihdehaitoilta suojaavaksi. Tämä kokonaisuus todettiin tehokkaaksi edellisen alkoholiohjelman kärkihankkeessa Paikallinen alkoholipolitiikka eli Pakka-hankkeessa. Pakka-toimintamallin tavoitteena on saada kansallinen alkoholilaki paikallisesti eläväksi. Mallissa integroidaan virallinen valvonta ja sääntely epäviralliseen sosiaaliseen sääntelyyn, jotta alkoholijuomien välittäminen voitaisiin estää, edistää vastuullista elinkeinotoimintaa ja minimoida haittoja. Keskeistä on vähittäiskaupan vastuullisen myynnin ja ravintoloiden vastuullisen anniskelun edistäminen. Toimintamallissa julkinen sääntely, vastuulliset markkinat, ehkäisevän päihdetyön toimijat sekä media ja kansalaiset yhdistävät voimansa. Pakka-toimintamallia pyritään toteuttamaan hankkeissa ympäri maata.

Porissa aloitettiin Pakka- mallin mukaista, paikallisen alkoholipolitiikan kehittämiseen tähtäävää toimintaa vuoden 2010 alussa. Pakka-hanke alkoi Porissa kaupungin omalla rahoituksella mutta rahoitusta hankkeen toimintaan oli haettu Kaste-ohjelman Länsi 2012-hankkeesta. Länsi 2012- hankkeen rahoitus varmistui maaliskuussa 2010 ja silloin Pakka-hankkeen toimintakaudeksi Porissa varmistui tammikuu 2010- lokakuu 2012.

Hankeessa on yksi kokoaikainen työntekijä, Sari Ilvonen. Hankkeen aikana toteutetaan kaikkia Pakka-mallin mukaisia toimintoja, joiden tavoitteena on vaikuttaa alentavasti niin alkoholin kysyntään kuin saatavuuteenkin. Tavoitteena on, että hankkeen aikana käynnistetään järjestelmällinen paikallisen alkoholipolitiikan kehittäminen Porissa sekä luodaan rakenteet ehkäisevän päihdetyön koordinaatiolle. Porissa ei ole ennen Pakka-hankkeen toimintaa ollut ehkäisevän päihdetyön eri toimijat yhteen kokoavaa koordinaatiota.

2. HANKKEEN TAUSTA

Pakka oli laaja alkoholipolitiikan tutkimus- ja kehittämishanke, joka on osa alkoholiohjelmia. Pakassa kehitettiin paikallistason alkoholipolitiikkaa yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa. Hankkeen toteuttivat Stakes sekä Hämeenlinnan ja Jyväskylän seutukunnat yhteistyönä vuosina 2004 - 2008.

Tutkittu kokeiluvaihe seutukunnissa päättyi vuonna 2007. Seuraavina vuosina on jatkettu tiedon välittämistä Pakka-mallista muille paikkakunnille, julkaistu lisää koulutusmateriaalia sekä tutkimustuloksia. Pakan toimintamalli on hanketyön aikaisista toiminnoista jalostettu työkalu päihdehaittojen ehkäisyyn.

3. PAKKA- TOIMINTAMALLI

Hankkeessa kehitetään paikallista alkoholipolitiikkaa yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa. Suomen laki kieltää alkoholijuomien myynnin, anniskelun ja välittämisen alaikäisille ja selvästi päihtyneille. Pakka-toimintamallin tavoitteena on saada kansallinen laki paikallisesti eläväksi.

Toimintamalli on kehitetty paikallisen tason toimintaan. Siinä integroidaan virallinen valvonta ja säätely epäviralliseen sosiaaliseen säätelyyn, jotta alkoholijuomien laitton välittäminen voitaisiin estää, edistää vastuullista elinkeinotoimintaa ja minimoida haittoja.

Mallin keskiössä on vähittäiskaupan vastuullisen myynnin ja ravintoloiden vastuullisen anniskelun edistäminen. Toimintamallissa julkinen säätely, vastuulliset markkinat, ehkäisevän päihdetyön toimijat sekä media ja kansalaiset yhdistävät voimansa.

Toimintamallin mukainen toiminta sisältää:

- Tehostettua valvontaa
- Koulutusta
- Kansalaisten, viranomaisten ja muiden toimijoiden aktivointia

Hankkeessa pyritään siihen, että toiminnasta tulee osa seutukuntien pysyviä prosesseja.

Toiminta on paikallisten hallinnassa ja omaksi koettua.

Pakka-hankkeen tavoitteet:

- Nuoret ja nuoret aikuiset juovat vähemmän ja juomisen aloitusikä nousee
- Humalajuominen ja siihen liittyvät haitat vähenevät
- Alueellinen ja seudullinen alkoholihaittojen ehkäisy tehostuu

4. PAKKA-HANKE PORISSA

Pakka-hanke alkoi Porissa vauhdikkaasti. Heti vuoden alussa projektityöntekijä tapasi aikaisempien hankeseutujen koordinaattoreita ja sai heiltä konkreettisia ohjeita ja neuvoja toiminnan käynnistämiseksi. Myös kirjattu Pakka-toimintamalli auttoi projektityöntekijää hahmoittamaan hankkeen toimintoja. Porin Pakka-hankkeessa päädyttiin lähtemään liikkeelle sellaisten toimintojen käynnistämisestä, joiden rakenteita ei vielä paikallisesti ollut olemassa. Alkoholielinkeinon eli vähittäiskauppojen, Alkon ja ravintoloiden kanssa tehtävä yhteistyö nousi näistä tärkeimmäksi.

Projektityöntekijä aloitti työnsä tutustumalla perusteellisesti Pakka- toimintamalliin sekä aikaisempien hankeseutujen kokemuksiin ja käytäntöihin. Hämeenlinnan ja Jyväskylän Pakka-hankkeista on kirjoitettu raportti, jossa on laajalti kuvattu vuosien aikana toteutunut toiminta sekä tutkimus. Lisäksi projektityöntekijä tutustui paikallisiin tietoihin alkoholin saatavuudesta sekä kulutuksesta. Kouluterveyskysely vuodelta 2009 toimi hyvänä tietopohjana ja antoi ajantasaista tietoa alueellisesti.

Porin Pakka-hankkeelle haluttiin heti aluksi suunnitella ilme, logo ja teema. Yhteistyössä mainostoimisto Jabadabaduun kanssa pitkällisten pohdintojen ja ideariihien kautta päädyttiin hankkeen musta- punaiseen ilmeeseen, jossa on korkinavaaja, milloin missäkin eri asennoissa. Hankkeelle ideoitiin myös kolme toisistaan eriävää teemaa. Erityisesti kauppoille suunnattu ”älä välitä”- teema, nuorille oma ”selvä pää”- teema sekä aikuisille ja ravintoloille suunnattu ”estä överit”- teema. Ilme on aikaa kestävä ja Pakka- materiaaleista on jätetty hanke- sana pois, jotta materiaali on käytettävissä paikallisen alkoholipolitiikan edistämässä hankkeen jälkeenkkin.

Pakka-hankkeelle oli koottu ohjausryhmä jo ennen varsinaisen hankkeen toiminnan alkamista. Hankkeen ohjausryhmä on ollut suunnittelemassa ja kehittämässä hanketta aivan alkumetreiltä asti. Vuonna 2010 Pakka-hankkeen ohjausryhmään ovat kuuluneet:

- Nordman Terttu (pj.) Porin kaupunki, perusturvakeskus
- Aronen Marita Cygnaeuksen koulun vanhempainyhdistys
- Eskelinen Ossi Tampereen yliopisto
- Högman Jussi Satakunnan poliisilaitos
- Ilvonen Ritva Porin kaupunki, perusturvakeskus
- Järvinen Matti Porin kaupunki, perusturvakeskus
- Järvinen Simo Pormestariluodon asukasyhdistys
- Karra Esko Porin kaupunki, perusturvakeskus
- Kauppila Pertti Ravintolat Punainen Kukko ja Bar Kino
- Komminaho Alpo Satakunnan sairaanhoitopiiri
- Kuparinen Kirsi-Marja Alko
- Mäki Heikki Lounais-Suomen aluehallintovirasto AVI
- Matikainen Asta Satakunnan Kansa
- Salonen-Nummi Sirkka Porin kaupunki, koulutusvirasto
- Sirola Kirsi Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Vaarola Päivi Satakunnan Osuuskauppa
- Vuola Timo Satakunnan poliisilaitos
- Vuoti Hans Satakunnan poliisilaitos
- Ilvonen Sari (siht.) Porin kaupunki, perusturvakeskus
 - (Pakka-hankkeen projektityöntekijä)

Pakka- hankkeen toimesta Poriin on koottu asiantuntijatyöryhmät niin paikallisista elinkeinon edustajista kuin ehkäisevän päihdetyön tekijöistäkin. Työryhmät toimivat Pakka-hankkeen asiantuntijaryhminä, jotka osallistuvat paikallisen alkoholipolitiikan kehittämiseen. Tarjontatyöryhmä koostuu paikallisista vähittäiskaupan, Alkon, ravintolan, oppilaitoksen, poliisin, alkoholitarkastajan ja ammattiyhdistyksen edustajista, joiden asiantuntijuutta tullaan hyödyntämään suunniteltaessa ehkäisevän päihdetyön menetelmiä erityisesti elinkeinon puolelle. Pääteemoina työryhmän työskentelyssä on vastuullinen myynti ja anniskelu sekä elinkeinon harjoittajien sitouttaminen

vastuulliseen toimintaan. Porin Pakka-hankkeen tarjontatyöryhmän kokoonpano vuonna 2010 on ollut seuraava:

- Juha Jylli K- Supermarket Ruokapori
- Matti Luhtala Suomen lähikauppa Siwa
- Paula Mäkinen Satakunnan osuuskauppa Sale
- Janina Sundell ABC- Tikkula
- Harri Vilkuna Bar Kino
- Lauri Turtola Ravintola Kirjakauppa
- Riina Ojanen Sokos Hotel Vaakuna
- Petri Koskinen Amarillo, Vaakuna yö
- Kirsi Kuparinen Alko
- Ulla Sipilä Palvelualojen ammattiliitto, Pam ry
- Reima Lajunen Satakunnan poliisilaitos
- Heidi Raitokari Winnova/ hotelli- ja ravintola-ala
- Jori Saine Securitas
- Heikki Mäki Aluehallintovirasto
- Ilvonen Sari Porin kaupunki, perusturvakeskus
 - (Pakka-hankkeen projektityöntekijä)

Ehkäisevän päihdetyön ryhmä vuonna 2010 (kysyntätyöryhmä):

- Koivunen Merja, terveydenhoitaja, äitiys-ja lastenneuvola
- Kynäslahti Sirpa, hyvinvointikoordinaattori, avoterveydenhuolto
- Vanhatalo Hanna, koulukuraattori, Länsi-Porin alue
- Ranne Toni, rehtori, Itä – Porin koulu
- Levomäki Taina, sosiaaliohjaaja, lastensuojelu
- Nuorsaari Veli, johtava sosiaalityöntekijä, aikuissosiaalityö
- Hagback Tarja, vanhuspalveluiden päällikkö, ikäihmisten palvelut
- Nordlund-Luoma Kati, sosiaalityöntekijä, Satakunnan sosiaalipäivystys
- Vonk Kirsi, hammashoitaja, suun terveydenhuolto
- Ulla Lehtiniemi, vastaava sosiaaliterapeutti, a-klinikka

- Lampinen Heikki, lääkintäesimies, Satakunnan pelastuslaitos
- Salovaara Niina, erityisnuorisotyöntekijä, vapaa-aika toimi
- Lepistö Antti, ylikonstaapeli, Satakunnan poliisilaitos
- Aalto Markku, ylikonstaapeli, Satakunnan poliisilaitos
- Kaijanniemi Niina, erityisnuorisotyöntekijä, seurakunta
- Ilvonen Sari Porin kaupunki, perusturvakeskus
(Pakka-hankkeen projektityöntekijä)

Pakka-hanke sai asiantuntevaa vahvistusta maaliskuussa 2010 jolloin Tampereen yliopiston, Porin yksikön sosiologian opiskelija Pekka Kuntonen aloitti kolmen kuukauden työharjoittelunsa hankkeessa. Kuntosen työhistoriasta löytyy vuosien kokemus elinkeinoelämästä ja erityisesti vastuullisesta alkoholin myynnistä. Asiantuntemuksen lisäksi Kuntonen toi hankkeeseen projektityöntekijän rinnalle innostuneen ja innostavan työparityöskentelyn mahdollisuuden. Kuntosella oli suuri rooli hankkeessa valmisteltujen vastuullinen myyjä-koulutuksen sekä kauppakeskusyhteistyö-mallin valmistelussa ja toimeenpanossa.

5. VUODEN 2010 TOIMINTOJA

5.1 Alkoholin ostokokeet vähittäismyynnissä

Konkreettisenä hankkeen alkuna voitaisiin pitää alkoholin ostokokeita vähittäiskauppaan sekä asiakasarviointeja ravintoloihin. Ostokokeet toteutettiin Pakka-mallin mukaisesti koko Porin perusturvan yhteistoiminta- alueella. Ravintoloiden asiakasarvioinnit tehtiin Porin keskustan alueen ravintoloissa.

Pakka-hanke tutki vähittäismyynnin ikärajakontrollia kevään 2010 aikana. Alkoholin ostokokeet suunnattiin Alkoihin, elintarvikeliikkeisiin, kioskeihin ja huoltoasemille. Ostokokeissa vapaaehtoiset seitsemän nuorta, kuusi tyttöä ja yksi poika yrittivät ostaa alkoholijuomia ilman iän tarkistamiseen vaadittavia henkilöpapereita. Koeostajat olivat täysi-ikäisiä, mutta nuoren näköisiä hotelli- ja ravintola-alan opiskelijoita, joten he ovat tulevaisuudessa vastuullisen myynnin ja anniskelun ammattilaisia.

Nuorten aikuisten tekemien ostokokeiden avulla tutkittiin, miten helppoa alaikäisiltä näyttävien tyttöjen ja poikien oli ostaa alkoholia vähittäismyyntipaikoista joutumatta todistamaan ikäänsä. Pakka- hankkeessa yhtenä tavoitteena on ikärajojen valvonnan tehostaminen. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa ajankohtaista paikallista tietoa ikärajavälön toteutumisesta.

Nykykäytännön mukaan alkoholin vähittäismyyjien tulisi kysyä henkilöllisyyspaperit kaikilta nuorilta näyttäviltä asiakkailta. Alkolla on ohjeistus, jonka mukaan paperit tulisi kysyä kaikilta alle 25- vuotiailta ja päivittäistavarakaupan ohjeistuksen mukaan henkilöllisyys tulisi varmistaa alle 23- vuotiailta. Täysi-ikäisiä koeostajia käyttämällä vältettiin tutkimuseettiset ongelmat. Kokeessa mukana olleet kaupat eivät ole syyllistyneet laittomaan toimintaan myydessään alkoholia yli 18-vuotiaille koeostajille.

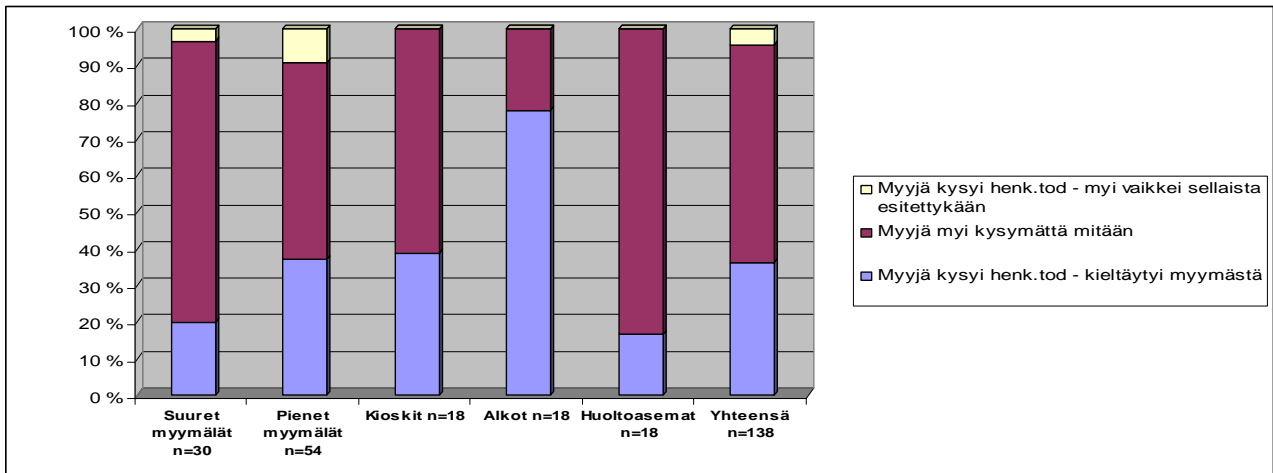
Koeostajat ohjeistettiin toimimaan seuraavasti; jos heiltä kysytään papereita ostotapahtuman yhteydessä, he sanovat niiden jääneen kotiin. Jos myyjä tämän jälkeen kieltäytyi myymästä alkoholia, poistui koeostaja paikalta. Jos taas myyjä papereiden puuttumisesta huolimatta myi alkoholia, osti koeostaja sitä. Koeostajat ostivat kaupoista, kioskeista ja huoltoasemilta kaksi pulloa siideriä tai olutta ja Alkoista pullon viiniä. Jokaisen ostoyrityksen tai ostotapahtuman jälkeen koeostaja täytti sivun mittaisen raportin, josta ilmeni ostotapahtuman kulku ja kaupan perustiedot.

Tutkimustulokset ovat niin elinkeinon kuin viranomaistenkin hyödynnettävissä. Alkoholin vähittäismyyjille tiedot ovat hyödyllisiä, koska saaduilla tuloksilla voidaan motivoida kaupan toimijoita vastuullisempaan toimintaan ikärajojen valvonnassa. Viranomaisille koeostot tuottavat tietoa alkoholin vähittäismyyntin vastuullisuudesta ja tuloksia voidaan käyttää muun muassa vähittäismyyjien koulutustilaisuuksissa. Tutkimustuloksia voidaan käyttää myöhemmin vertailukohteena.

Ostokokeita tehtiin 46 vähittäisliikkeeseen Porin yhteistoiminta-alueen kunnissa Porissa, Ulvilassa, Luvialla, Pomarkussa ja Merikarvialla. Jokaiseen ostokokeeseen tehtiin kolme ostoyritystä, jolloin ostoyrityksiä tehtiin yhteensä 138.

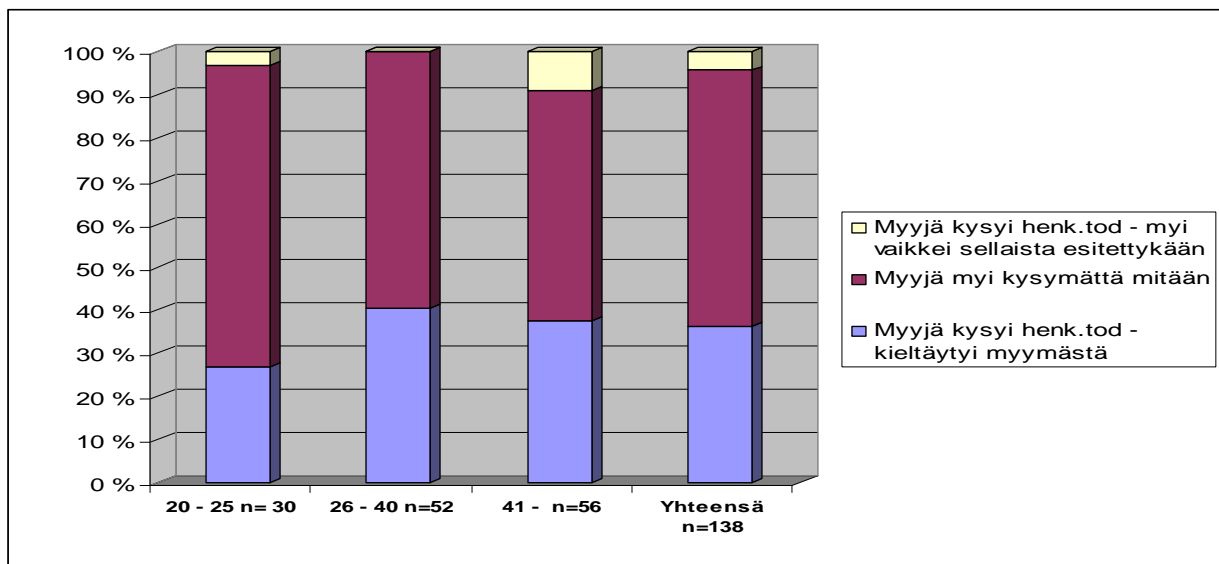
Ostoyrityksistä 63,7 % onnistui, eli nuorille myytiin alkoholijuomia ilman, että henkilöpapereita kysyttiin tai niin, että henkilöpapereita kysyttiin ja vaikka niitä ei ollut, myytiin silti (4,3 %). Ostoyrityksistä epäonnistui 36,3 %. Alkon myymälöissä myynnistä

kieltäytyttiin useimmin, 77,8 % ostoyrityksistä epäonnistui. Huoltoasemilla ikäraja-
valvonta oli heikointa, kieltäytymisprosentti oli vain 16,7.

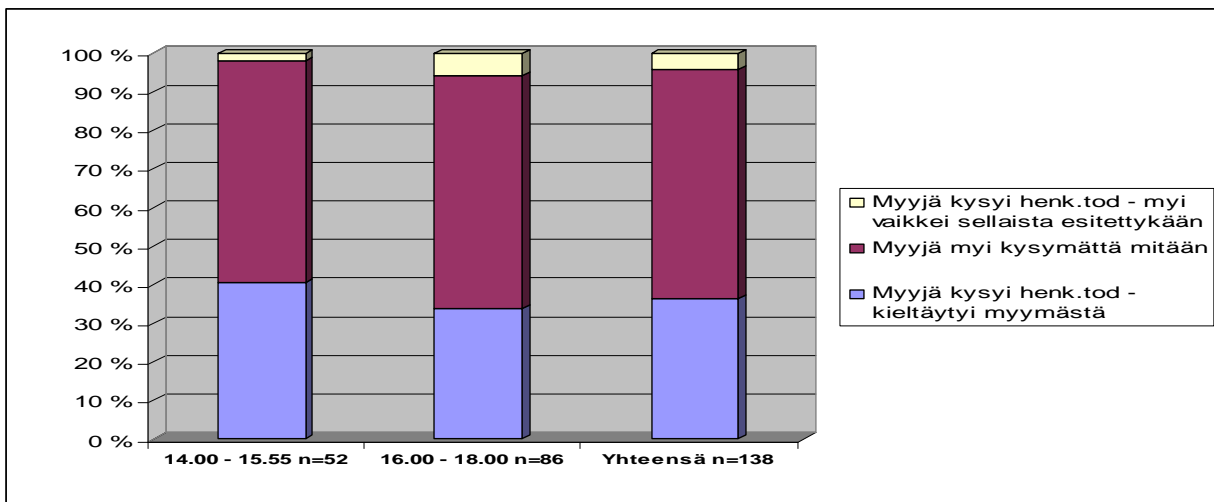
Kuva 1 ikäraja-
valvonnan toteutuminen

Koeostajat arvioivat myyjän iän ja sen perusteella myyjät jaettiin kolmeen ryhmään, alle 26 -
vuotiaisiin, 26-40 -vuotiaisiin ja 41 -vuotiaisiin ja sitä vanhempiin. Erot eivät olleet suuria,
eniten myynnistä kieltäytyivät ikäryhmään 26 – 40 -vuotta kuuluneet myyjät.

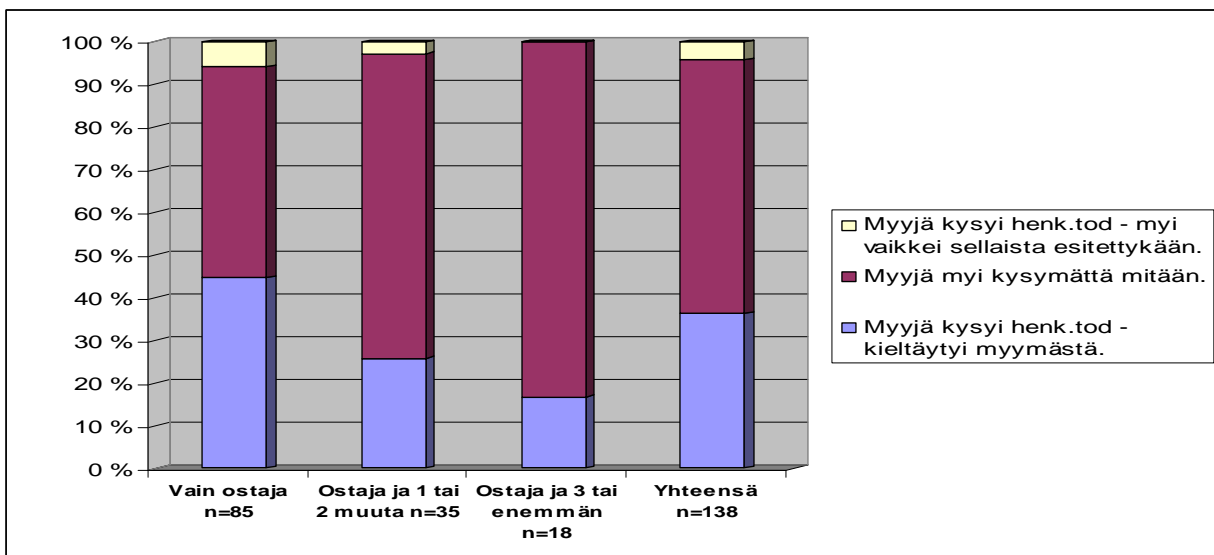
Kuva 2 Ikäraja-
valvonnan toteutuminen suhteessa myyjän ikään

Ostokokeet tehtiin klo 14.00 – 18.00 kahden eri päivän aikana keskellä viikkoa. Ostoyritykset onnistuivat hieman paremmin klo 16.00 jälkeen.

Kuva 3 Ikärajavalvonnan toteutuminen suhteessa kellon aikaan

Myös myymälän ruuhkaisuus näytti vaikuttavan ostojen onnistumiseen. Kuviossa näkyy kassajonossa olevien asiakkaiden lukumäärä.

Kuva 4 Ikärajavalvonnan toteutuminen suhteessa myymälän ruuhkaisuuteen

Koeostajat kirjoittivat ostotapahtumien jälkeen raporteissaan kokemuksistaan koeostoista. Asia, joka toistui jokaisen koeostajan raportissa, oli jännitys. Koeostajat kertoivat jännittäneensä valtavasti ennen koeostoja. Osittain he kertoivat pettyneensä, koska

ikärajavalvontaa tapahtui suhteellisen vähän ja he saivatkin ostettua alkoholia ilman papereita. Enemmän he kuitenkin kertoivat yllättyneensä siitä, että alkoholia sai ostettua vaikka kertoikin papereiden olevan kotona. Koeostajat miettivät ostopäivien aikana laajemminkin ikäraajavalvontaa ja siitä käytiin mielenkiintoisia keskusteluja. Myyjän vastuullisuus ikäraajavalvonnassa oli asia, joka toistui nuorten koeostajien puheissa ja raporteissa. He suoraan toivoivatkin, että ikäraajavalvonta alueellisesti tehostuisi tulosten julkistamisen jälkeen. Paikallismedia huomioi ostokokeiden kehnot tulokset ja niistä uutisoitiin niin paikallislehdissä, radioissa, kuin Lounais-Suomen uutisissäkin.

5.2 Asiakasarviointit ravintoloissa

Pakka-hanke teki neljän 23 – 30 vuotiaan asiakkaan toimesta **arviointeja paikallisista anniskeluravintoloista**. Asiakkaat olivat Diakonia-ammattikorkeakoulun Porin yksikön opiskelijoita ja he suorittivat asiakasarviointit vapaavalintaisina opintoina. Pakka-hankkeen yhtenä tavoitteena on tarkastella ravintoloiden anniskelua sekä asiakkaiden ravintolakäyttäytymistä vastuullisuuden ja alkoholilain toteutumisen näkökulmasta. Havainnoivia asiakasarviointeja tekemällä saadaan konkreettista paikallista tietoa ravintolaelämän tilanteesta.

Arvioitsijat käyttäytyivät ravintoloissa, kuten niissä normaalisti käyttäytyään, mutta he eivät juoneet alkoholia vaan tilasivat ravintoloissa alkoholittomia juomia. Arviointiryhmä vietti aikaa ravintolassa sen koosta ja ruuhkaisuudesta riippuen ½ - 1½ tuntia. Tuona aikana he arvioivat toimintaa ravintolassa havainnointilomakkeen arviointikohtien perusteella. Lomakkeita ei otettu esille ravintoloissa vaan jokainen arvioija täytti lomakkeensa aina kunkin ravintolakäynnin jälkeen ravintolan ulkopuolella.

Arviointikohteina oli 12 Porin keskustan alueen ravintolaa, joista neljä oli yökerhoja, muut pubeja ja seurusteluravintoloita. Havainnoivat asiakasarviointit toteutettiin kevään 2010 aikana kahtena viikonloppuna kello 22.00 ja 04.00 välisenä aikana. Arvioinneissa kiinnitettiin huomio seuraaviin seikkoihin alkoholilain näkökulmasta tarkasteltuna:

Ovimiehet

- Asiakaspalvelu
- Iän arviointi
- Humala-asteen arviointi

Henkilökunta

- Henkilökunnan määrä
- Asiakaspalvelu/käytös
- Iän arviointi
- Humala-asteen arviointi

Yleisilme

- Turvallisuus
- Viihtyisyys
- Selvästi päihtyneitä ravintolassa
- Alkoholittomat juomat

Jokaisen ravintolakäynnin jälkeen jokainen arvioitsija täytti havainnointilomakkeen, jossa käsiteltiin em. asioita. Lisäksi arvioijat kirjasivat muita esiin tulleita havaintojaan ja kokemuksiaan arviointikäynneiltään sekä kirjoittivat kattavat raportit kokemuksistaan.

Kokemukset olivat vaihtelevia. Arviointikohteina oli siistejä, viihtyisiä ravintoloita, jotka tarkastivat huolellisesti nuorten asiakkaiden iän ja seurasivat asiakaskuntaansa siten, ettei päihtymyksen tai muun epäasiallisen käytöksen vuoksi päässyt syntymään häiriöitä. Ikärajakontrolli oli yleisesti ottaen melko hyvä, ja se oli pitkälti ovimiesten vastuulla. Päihtyneiden kohtelussa oli eroja, joissakin paikoissa vahvasti päihtyneitä päästettiin sisälle, heille anniskeltiin, eikä heitä ohjattu pois anniskelupaikasta. Pääsääntöisesti havaittavissa oli, että järjestyksenvalvojat ovat vastuullisen ravintolaelämän ammattilaisia ja suurin osa heistä toteutti myös hyvää asiakaspalvelua.

Arvioijat näkivät myös ravintolaillan toisen puolen. Illan edetessä epäsiisteys tuli esiin. Kaatuneita juomia ja lasinsiruja oli yleisesti ja varsinkin loppuillasta yökerhojen wc-tilat olivat erittäin huonossa kunnossa. Kiireisimpänä aikana henkilökunnan määrä oli arvioijaryhmän kokemusten mukaan riittämätön. Alkoholittoman juoman tilaaminen herätti joskus kummastusta, eikä ainakaan kannustanut tilajaa valitsemaan alkoholitonta vaihtoehtoa.

Alkoholilaki kieltää alkoholin anniskelun selvästi päihtyneille. Havaittavissa oli kuitenkin runsaasti anniskelua päihtyneille. On erittäin haastava ja erityistä ammattitaitoa vaativa tehtävä tarjoilijalle arvioida asiakkaan päihtymystila, ja se missä vaiheessa anniskelu tulee

lopettaa. Vaatiikin uskallusta olla viime kädessä vastuullisesti asiakkaan puolella. Tarjoilun lopettaminen ajoissa turvaa todennäköisesti asiakkaan loppuillan ja kotiinpääsyn.

Yleisesti ottaen arviointiryhmä näki kehitettävää ravintoloiden toiminnassa viihtyvyyden ja turvallisuuden edistämiseksi, mutta myös asiakkaiden oma vastuullinen käytös nousi voimakkaasti esiin. Arviointiryhmän mielestä ei voida olettaa että kaikki, mitä erikseen ei estetä tai kielletä anniskelupaikoissa, on sallittua. Vastuu omasta ja toisten asiakkaiden viihtyvyydestä on myös kaikilla anniskeluravintolan asiakkailla.

5.3 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Hankkeessa on käynnistetty **yhteistyötä oppilaitosten** kanssa, jolloin saadaan nuoret itse osallistettua toimintaan. Tulevat vastuullisen myynnin ja anniskelun ammattilaiset ammattikoulusta olivat mukana tekemässä Pakka- hankkeen alkuvaiheen alkoholin ostokokeita. Diakonia- ammattikorkeakoulun opiskelijat osallistuivat havainnoivien ravintola- asiakasarviointien toteuttamiseen. Oppilaitosyhteistyöstä on tarkoituksena muodostaa jatkuvaa ja suunnitelmallista sekä tulevaisuudessa lisätä sitä esimerkiksi opinnäytetöiden toteuttamisen muodossa.

Vähittäiskauppaan suuntautuneet alkoholin ostokokeet sekä ravintoloissa tehdyt havainnoivat asiakasarviointit julkistettiin toukokuussa. Ostokokeiden ja asiakasarviointien julkistaminen medialle tapahtui lehdistötilaisuudessa. Paikallismedia, lehdet, radiot sekä alueellinen televisio uutisoi hankkeen toiminnoista. Ennen tulosten julkistamista medialle kukin koeostoihin ja asiakasarviointeihin osallistunut yritys oli saanut oman palautteen juuri heillä suoritetuista koeostoista tai arvioinneista.

Porin Pakka- hankkeessa on suunniteltu ja valmistettu vastuullisuus- koulutus kaupan alan työntekijöille, esimerkiksi juuri työnsä aloittaville. Vastuullinen myyjä kertoo ikärajavalvonnan kompastuskiviä sekä osallistaa osallistujia pohtimaan omaa toimintaansa liittyen ikärajavalvontaan ja vastuulliseen alkoholin myyntiin.

Myös alueellista kauppakeskusyhteistyö- mallia valmisteltiin yhteistyössä elinkeinoharjoittajien kanssa. Mallissa on yhteistyön lisääntymisen myötä tarkoituksena tehostetummin puuttua vastuullisuus asioihin ja erityisesti alkoholin välittämisen

ongelmaan. Mallissa Pakka-hanke toimii toiminnan käynnistäjänä ja vetäytyy siitä sitten syrjään. Mallia on sovelluttu Porin alueella kauppakeskuksiin, joissa toimii sekä vähittäiskauppa että Alkon myymälä.

Porilaisella Tikkulan ABC- liikenneasemalla järjestettiin toukokuussa mopox- tapahtuma, joka oli suunnattu ”mopo-ikäisille” nuorille. Tapahtuman tarkoituksena oli tuoda esiin päihteettömyyttä ja liikenneturvallisuutta. Pakka- hanke osallistui tapahtumaan lukuisten muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Pakka- hanke osallistui porilaisten koulujen terveyspäiviin viemällä päihdetietoutta nuorille sekä tapahtumiin kutsutuille vanhemmille ja isovanhemmille.

Pakka- hanke osallistui, Huume ei vie huolia- foorumin, jo aikaisempina vuosina toteuttamaan alkoholin välittämistempaukseen. Tempaus toteutettiin koulujen päättymisviikonloppuna kauppojen ja Alkojen edustalla. Alkoholin välittämistapahtumiin puututtiin (sakotettiin) ja tempauksessa jaettiin tietoa alkoholilaista koskien juuri alkoholin välittämistä. Tempaukseen osallistui myös poliisin edustajia, jolloin mahdollisuudet puuttua lain noudattamatta jättämiseen lisääntyvät.

Ehkäisevä päihdetyö, Pakka- hankkeen projektityöntekijän ominaisuudessa jalkautui yhdessä erityisnuorisotyön kanssa nuorten pariin tekemään ehkäisevää päihdetyötä.

5.4 SuomiAreena

Pori Jazzien yhteydessä on jo useana vuonna ollut valtakunnallinen laaja ajankohtaisasioita käsittelevä keskustelutapahtuma, SuomiAreena. SuomiAreenan yhteydessä on kolmipäiväinen kansalaistori tapahtuma, johon Pakka- hanke osallistui yhteistyökumppaniensa kanssa vieden Pakka/ ehkäisevän päihdetyön tietoutta kansalaisten keskuuteen. Yhteistyökumppanit elinkeinoelämästä sitoutuivat yhteiseen pyrkimykseen loistavasti. Pakka-hankkeen teltassa oli Satakunnan osuuskaupan onnenpyörä, jota pyöräyttämällä oli mahdollista voittaa pieniä yhteistyökumppanien lahjoittamia palkintoja. Teltassa oli myös laajalti materiaalia alkoholista ja lisäksi ihmisillä oli mahdollisuus testata ”kännilaseja” ja tehdä omasta alkoholinkäytöstä kertovia Audit-

testejä. Hankkeen teltalla vieraili muutaman tunnin myös kansanedustaja Satu Taiveaho vieden päihdetietoutta kollegoilleen.

5.5 Kesäterassi arvioinnit

Kesäisessä Porissa arvioitiin myös terasseja. Terassiarvioinnit tapahtuivat kesäkuun lauantaina, ja kohteena olivat niin Porin keskustassa kuin jokirannassa olevat terassit. Terasseilla huomioitiin esimerkiksi päihtyneiden mahdollista oleskelua tai päihtyneelle anniskelua, alkoholittomien juomien saatavuutta ja terassien yleistä viihtyvyyttä sekä turvallisuutta. Kesäterassien viihtyvyys oli huomattavasti parempi kuin ravintoloiden keväällä tehdyissä asiakasarvioinneissa ja myös alkoholittomien juomien sekä pienen purtavun saaminen onnistui helpommin. Kokonaisuudessaan, pieniä poikkeuksia lukuunottamatta, porilaiset kesäterassit näyttivät viihtyisiltä ja turvallisilta ajanviettopaikoilta kesällä 2010. Kesäterassien asiakasarviointeja oli tekemässä moniammatillinen neljän hengen ryhmä. Arviointien tekijät ohjeistettiin ennen arviointeja ja jokaisen terassin jälkeen he täyttivät arviointilomakkeen. Arvioitsijoiden kohtaamat epäkohdat on hankkeen projektityöntekijän toimesta viety kyseessä olevien terassien tietoon.

5.6 Ehkäisevän päihdetyön viikko 2010

Syksyn 2010 tapahtumat painottuivat pitkälti ehkäisevän päihdetyönviikolle sekä sen valmisteluun. Ehkäisevän päihdetyöviikon tapahtumia 2010:

Yhteistyössä erityisnuorisotyöntekijän, hyvinvointikoordinaattorin, kouluterveydenhoitajien sekä koulukuraattorien kanssa viikolla kierrettiin kaikki Porin yläkoulut. Kouluilla oltiin puolipäivää ja nuorille vietiin päihdetietoutta. Tavoitteena oli viedä ehkäisevää päihdetyötä yläkoululaisten luokse ja infota heitä päihdeasioissa. Yhteistyökumppaneilta saadun palautteen mukaan kouluille jalkautumiset sujuivat hyvin ja tavoittivat suuren joukon oppilaita. Kehitettävää esimerkiksi ensivuotta ajatellen on ja tuleekin miettiä, että tulisiko jalkautumisia jakaa esimerkiksi kahdelle viikolle. Myös opiskelijat ottivat ”päihdekasvatuksen” hyvin vastaan ja erityisesti kannilasiat toimivat keskustelun herättäjinä.

Ehkäisevän päihdetyöryhmän jäsenet olivat Porin Prismoissa perjantaina 12.11 ja lauantaina 13.11. Poliisi, pelastuslaitos ja sosiaalipäivystys valmistelivat tapahtumiin case-tyyppisen ohjelman, jossa tuli esille eri toimijoiden osallisuus esimerkiksi päihtyneen nuoren kohtaamisessa. Yleisöltä saadun palautteen mukaan oli erityisen hienoa, että juuri viranomaistahot tekevät myös tällaista yhteistyötä tärkeässä asiassa. Tapahtumiin osallistuneiden ept-ryhmän jäsenten tunnelmat tapahtumista olivat hyvät ja kaikki kokivat tapahtumat hyödyllisiksi niin näkyvyyden kuin vaikuttamisenkin näkökulmista.

Ehkäisevällä päihdetyönviikolla olivat omat teemansa myös elinkeinolle, tavoitteena alkoholin saatavuuteen vaikuttaminen. Vähittäiskaupan ja ravintolan kampanjoiden suunnitteluun osallistuivat tarjontatyöryhmän jäsenet.

Vähittäiskauppojen kampanjassa viikolla 45 olivat seuraavat teemat:

- Kauppiaan/ kaupan esimiehen ohjeistamana tehostettua ikärajavaltontaa sekä mahdollisiin alkoholin välittämisepäilyihin puuttumista.
- Kauppojen kassoille *älä välitä* - tarrat.
- Alkoholijuomahyllyille A6 kokoiset "hyllynpuhujat" älä välitä-teemalla.
- Ostoskoreihin A4-kokoiset pohjat samalla teemalla

Vähittäiskaupan kampanjassa mukana olivat kaikki kauppaketjut, joista osa toteutti kaikki osiot ja osa kauppaketjuista osan osioista. Alueen Alkoilla oli ko. viikolla tehostettua ikärajavaltontaa sekä kampanjointia omalla materiaalillaan. Kampanja sai hyvää palautetta asiakkailta. Monet pitivät tärkeänä, että kauppa valistaa ihmisiä tärkeistä asioista. Erityisesti A4-kokoiset ostoskorien pohjilla olleet julisteet olivat kiinnittäneet huomiota.

Ravintoloiden kampanjassa viikolla 45 seuraavat teemat:

- Teemana *estä överit*- hauskaa huomennakin.
- Järjestyksen valvojilla tehostettua ikäraja- ja valvontaa
- Tarjoilijat kieltäytyvät anniskelemasta selvästi päihtyneille
- Ravintolahenkilökunnalle teeman mukaisia työpaitoja
- *Estä överit*-mainoksia tiskeille sekä vessoihin.
- Alkoholittoman *estä överit*- drinkin mainokset.
- Info-dvd, jossa Pakan teemat.

Porin keskustan alueen ravintoloita lähti hyvin mukaan kampanjaan. Ravintoloitsijoiden kertoman mukaan työntekijät olivat ottaneet sekä ohjeistuksen että työpaidat hyvin vastaan ja he toivoivat, että paitoja olisi saanut olla enemmänkin, jotta näkyvyys olisi ollut vielä parempi. Asiakkailta ei ollut juurikaan palautetta tullut, eikä ainakaan negatiivinen palaute ollut työntekijöiden korviin kantautunut. Ravintoloitsijat pitivät kampanjaa onnistuneena ja toteuttamiskelpoisena.

Pakka-hankkeen julisteet lähtivät laajaan levitykseen ehkäisevän päihdetyön viikolla. Julisteita toimitettiin esimerkiksi kouluille, ammattikouluille, terveysasemille, nuorisotiloille ym. paikoille.

Paikallismedia huomioi ehkäisevän päihdetyönviikon kiittävästi, lehdissä oli juttuja aiheesta sekä molemmat paikalliset radiokanavat tekivät jutun aiheesta. Lisäksi Radio Porissa pyöri viikon ajan ehkäisevän päihdetyön kantaa ottava ”mainos” hankkeen kolmen teeman, *älä välitä alkoholia alaikäiselle, estä överit-hauskaa huomennakin* sekä *selvä pääpysyt pystyssä, hengessä*.

5.7 Muita syksyn 2010 tapahtumia

Hankkeessa on järjestetty vähittäiskaupan, Alkon ja ravintoloiden henkilökunnalle draaman menetelmin toteutettavia alkoholilakiin pohjautuvia koulutuskokonaisuuksia, yhteistyössä Rakastajat- teatterin kanssa. Koulutukset olivat neljän tunnin mittaisia ja niihin osallistui kumpaankin 25-30 henkilöä niin kaupan kuin ravintolan alalta. Osallistujien palaute koulutuksista oli hyvää ja erityisesti kiiteltiin uudenlaista tapaa puhua tärkeistä asioista. Myös vertaisjakamisen tärkeys nousi palautteissa vahvasti esille.

Yhtenä ehkäisevän päihdetyön menetelmänä otettiin käyttöön vanhemmille sekä urheiluseurojen valmentajille suunnatut kirjeet, joihin on koottu tietoa nuorten alkoholin käytöstä, ja joissa korostetaan aikuisen, vanhemman tai valmentajan, vastuuta nuorten päihdeasioissa. Vanhempien kirjeet jaettiin koulukuraattorien toimesta kaikille yläkoululaisten vanhemmille. Kuraattorit kertoivat saaneensa jonkin verran vanhemmilta palautetta siitä, miten tärkeää on että, tärkeistä asioista puhutaan ja nostetaan esille erityisesti myös sitä vanhemman vastuuta.

Opinnäytetori -tapahtumaan osallistuminen. Hankkeesta ollaan tällä hetkellä tekemässä kolmea opinnäytetyötä, jotka valmistunevat syksyllä 2011.

Keskustelutilaisuus Ravintola Kirjakaupassa. Pakka-hanke järjesti keskustelun porilaisten alkoholinkäytöstä sekä porilaisesta alkoholikulttuurista Ravintola Kirjakaupassa. Keskustelutilaisuus oli osa PoriAreena tapahtumia. Keskustelijoina olivat rikoskomisario Juha Joutsenlahti, ravintoloitsija Harri Vilku sekä AA- anonyymien alkoholistien, edustaja. Keskustelua johti päihdetyön erityissuunnittelija Matti Mäkelä. Ravintoloitsija Turtolan mukaan tilaisuus oli keskustelevin järjestetyistä Poriareenoista.

Opiskelijajärjestöjen sekä ravintolaväen yhteispalaveri toteutui ensimmäisen kerran syksyllä. Palaverissa keskusteltiin hyvässä hengessä yleisesti opiskelijoiden alkoholinkäytöstä sekä ravintolakäyttäytymisestä. Sovittiin, että jatkossa käytäntöä tullaan jatkamaan. Aluehallintoviraston alkoholitarkastus voi mahdollisuuksien mukaan myös osallistua ko. palaveriin.

Porin Pakka-hankkeen tarjontatyöryhmän hyviä käytäntöjä on viety myös Tampereelle. Tampereen Pakan tarjontatyöryhmän käynnistelykokoukseen osallistuivat marraskuussa Ilvonen ja ravintoloitsija Lauri Turtola. Tampereen tarjontatyöryhmän jäsenet olivat kiinnostuneita kuulemaan Porin toiminnoista ja työryhmän työskentelystä.

5.8 Muu jatkuva toiminta vuonna 2010

Projektityöntekijän osallistuminen viranomaisvalvontoihin. Projektityöntekijä osallistui poliisin ja muiden viranomaisten kanssa yhteistyössä toteutettaviin elinkeinon

omavalvontaa tehostaviin viranomaisvalvontoihin, jolloin ehkäisevän päihdetyön näkökulmaa saatiin konkreettisesti vietyä elinkeinonharjoittajille.

Työryhmien kokoontumiset. Pakka-hankkeen ohjausryhmä kokoontui vuonna 2010 neljä kertaa, tarjontatyöryhmä viisi kertaa ja ehkäisevän päihdetyön ryhmä neljä kertaa. Lisäksi on ollut useita palavereita pienemmillä kokoonpanoilla.

Audit- alkoholinkäytön puheeksiotto koulutukset. Audit- koulutusten järjestäminen Porin ja yhteistoiminta-alueen perusturvan työntekijöille. Tavoitteena on Audit-menetelmän laaja käyttöönotto eri ammattiryhmissä. Vuoden 2010 aikana koulutuksiin on osallistunut ryhmiä perhetyöstä, lastensuojelusta, aikuissosiaalityöstä sekä yhteispäivystyksestä kaksi ryhmää. Koulutus on ollut kaksiosainen. Hyvänä on koettu koulutuksen prosessinomaisuus, ensimmäisen ja toisen koulutuskerran välillä on ollut 2-3 kuukauden itseoppimisaika. Vuoden 2011 aikana jatketaan edelleen AUDIT I ja II –koulutuksia tarpeen mukaan, lisäksi suunnitteilla on AUDIT III, jonka ajankohta sijoittuu aiemmasta koulutuksesta noin vuoden päähän. Sisällöksi AUDIT III:een on nostettu kerättyjen palautteiden perusteella tilastollista tietoa suomalaisten päihteiden käytöstä, riippuvuuden kehittymiseen liittyvää teoriatietoa sekä päihdehuollon ja -hoidon paikallinen palveluverkosto. Koulutuksen ovat toteuttaneet psykiatrinen sairaanhoitaja Virve Smedberg sekä Ilvonen.

Projektityöntekijä on tehnyt vuoden aikana yhteistyötä Tampereen, Hämeenlinnan, Salon, Lahden ja Jyväskylän Pakka-toimijoiden kanssa. Projektityöntekijä on pyrkinyt verkostoitumaan myös muiden seutujen ehkäisevää päihdetyötä tekevien toimijoiden kanssa. Projektityöntekijä on myös osallistunut paikallisen, huume ei vie huolia- foorumin sekä Porin kaupungin nuortenverkoston kokoontumisiin. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen koolle kutsuman valtakunnallisen Pakka-verkoston ensimmäisessä kokoontumisessa esiteltiin Porin Pakka-hankkeen toimintoja. Myös Länsi 2012 -hankkeen osallisuus- ja teemaryhmän kokoontumisiin projektityöntekijä on osallistunut.

6. LOPUKSI

Porin ja perusturvan yhteistoiminta-alueen Pakka-hanke on lähtenyt hyvin käyntiin. Projektityöntekijän näkökulmasta hankkeen hyvän alun ovat väistämättä mahdollistaneet hankkeen moniammatillisen ohjausryhmän sitoutuneisuus sekä hankkeelle olemassa ollut selvä tilaus. Myös projektityöntekijän lähiesimiehen Matti Järvisen laaja asiantuntemus, kiinnostus asiaan ja asian puolesta puhuminen sekä loppumaton tuki ovat helpottaneet niin hankkeen kuin projektityöntekijänkin pyrkimyksiä. Lisäksi koko ensimmäisen toimintavuoden hankkeen projektityöntekijä on saanut valtavasti tukea aikaisempien hankeseutujen koordinaattoreilta, erityisesti Hämeenlinnan Irmeli Tammisen merkitys Porin Pakka-hankkeelle on ollut korvaamaton.

Pakka- hanke on toiminut suunnitelmallisesti kohti tavoitteita. Miltei kaikissa toiminnoissa on ollut selkeä tavoite ja näkemys päämäärien saavuttamiseksi. Toki vuoden varrella on joissain asioissa ollut hapuiluakin ja esimerkiksi yhteistyö median kanssa vaatii projektityöntekijältä lisää aktiivisuutta ja ennakkoluulottomuutta.

Onnistuneet henkilövalinnat hankkeen työryhmiin ovat mahdollistaneet järjestelmällisen kehittämistyön aloituksen alueella. Työryhmien ammattitaitoisten ja innostuneiden jäsenten avulla toimintojen volyyymi on moninkertaistunut ja hankkeen vaikuttamismahdollisuudet ovat olleet laajat. Alueella on aikaisemminkin ollut ehkäisevän päihdetyön toimintaa, mutta koordinaatioon puuttuessa osa toiminnasta on väistämättä valunut hukkaan ja sen näkyväksi tekeminen on puuttunut. Yhteistyön synnyttäminen on onnistunut hyvin, mutta luottamuksen rakentuminen eri toimijoiden välille yli hallinto- ja organisaatorajojen vie aikaa.

Pakka on saanut hyvin jalansijaa Porin yhteistoiminta-alueella ja toiminta on koettu hyväksi sekä meidän paikallisten tekijöiden omaksi toiminnaksi. Pakka-hanke on huomioitu Porin kaupungin turvallisuus-suunnitelmassa yhtenä hyvänä, kaupungin turvallisuutta edistävänä käytäntönä. Paikallisuus ja paikalliset toimijat tekevät Porin Pakasta ainutlaatuisen, oman näköisen. Hankkeessa olemme hyödyntäneet aikaisempien hankeseutujen hyviä käytäntöjä, mutta tehneet myös uusia, omia avauksia. Paikallisena vahvuutena mainittakoon tiivis yhteistyö erityisnuorisotyön sekä hyvinvointikoordinaation kanssa, kun

taas alkoholivalvonnan paikallinen tuki alkoholitarkastajan puuttuessa on jäänyt vähäiseksi.

Hankkeen projektityöntekijänä olen kokenut kuluvan vuoden haastavana ja työntäyteisenä mutta ennen kaikkea innostavana ja upeana työvuotena. Työnohjauksellisina sekä ehkäisevän päihdetyön kehittämisen kannalta merkittävinä tapahtumina olen kokenut verkostoitumisen laajat mahdollisuudet, valtakunnalliset seminaarit ja verkostopalverit. Seuraavan toimintavuoden haasteina on säilyttää kaikki tänä vuonna alkuun saatetut toiminnot, tapahtumat ja interventiot, mutta myös tehdä uusia avauksia, syventää yhteistyötä eri toimijoiden kanssa sekä heidän välillään. Myös erityisesti paikallisen ehkäisevän päihdetyön järjestelmällinen kehittäminen ja organisatorisiin rakenteisiin sisällyttäminen on haasteena. Toinen toimintavuosi myös haastaa sekä mahdollistaa erilaisten tilastojen ja hankkeen omien tutkimusten vertailuja eli hankkeen vaikuttavuuteen syventymistä.